

בענין: הקובלנה נגד הרוקח עיסאם איסלאן

צו לפי סעיף 56 לפקודת הרוקחים (נוסח חדש) תשמ"א – 1981

המשנה למנכ"ל משרד הבריאות הגיש ביום 21.11.06 קובלנה נגד הרוקח עיסאם איסלאן (להלן הנקבל). בקובלנה מיוחסת לנקבל התנהגות בדרך שאינה הולמת את מקצועו, כאמור בסעיף ט' (1) לפקודת הרוקחים (נוסח חדש) תשמ"א – 1986 (להלן הפקודה) וכן "אי יכולת ורשלנות גסה במלוי תפקידו" כאמור בסעיף 56 (3) לפקודה. התשתית העובדתית ממנה מוסקת המסקנה שהנקבל עבר את עבירות המשמעת האמורות היא בעיקרו של דבר החזקת תרופות מזויפות בבית המרקחת שבבעלותו.

פרוט סוגי התרופות ניתן בסעיף 4 לקובלנה, ואין צורך שאחזור ואפרטם כאן.

שר הבריאות, מינה כמצווה בפקודה, ועדה שתשמע את שיש לנקבל לאמר בכל הנוגע לעבירות המשמעת שיוחסו לו, שתרכז את החומר כולו, ושתעביר אליו את מסקנותיה והמלצותיה.

הועדה שמעה ראיות במספר ישיבות, ולאחר מכן הוציאה ביום 22.8.06 החלטת ביניים ולפיה התנהגות הנקבל "ברכישת תרופות מזויפות, ובהציגו תרופות מזויפות במדפים בחדר קבלת הקהל הוא מעשה של רשלנות גסה".

בעקבות החלטה זו, ולאחר שניתנה לנקבל אפשרות להציג את עמדתו לענין הענישה המשמעתית, הוציאה הועדה ביום 30.6.08 דו"ח לפי סעיף 56 (ב) (3) לפקודה. דו"ח זה, שלפי הפקודה יש להגישו לשר הבריאות, הועבר אלי משום שסמכויות שר הבריאות בנושא הענישה המשמעתית הואצלו אלי.

הנקבל לא חלק על המיוחס לו בארבעת הסעיפים הראשונים של הקובלנה, ומה שיוחס לו שם הוא החזקת תרופות מזויפות בבית מרקחת הנמצא בבעלותו, בו הוא שימש כרוקח אחראי.

טענת ההגנה העיקרית שלו היתה שבעשותו מה שעשה הוא פעל לטובת האינטרס הציבורי. סוכן של יצרן התרופות הבלתי מזויפות ביקש ממנו להתחקות אחרי מפיצי תרופות מזויפות. לצורך כך הוא התקשר טלפונית למציעי תרופות שפרסמו עצמם בעתון ידיעות אחרונות. מאחד בשם זאב הוא רכש את התרופות המזויפות וגם החזיקם, בכמות משמעותית, במקומות שונים בבית המרקחת שלו. אם הבינותי נכון את משמעות טענתו הרי שבשל כך מגיע לו ציון לשבח ולא ענישה משמעתית. תניא דמסייע לטענתו היא החלטת המשטרה שלא להגיש נגדו אישום בתלונה שהוגשה למשטרה על ידי הרוקח המחוזי.

הועדה לא התרשמה, ובצדק, מטעון מיתמם זה. ב"כ הקובל ציין בפניה שבבית המרקחת של הנקבל "נמצאו למעלה מ-50 אריזות (עשרות כדורים) של תרופות מזויפות". הועדה ציינה

שבהודאתו אישר הנקבל ש"הוא מודע לחובת רוקח לרכישת תרופות רק מהגורמים המוסמכים, וכי קיים חשש של פגיעה בבריאות למי שמקבל תרופה מזויפת במקום התרופה המקורית".

אמור מעתה שרכישת התרופות שמדובר בהן נעשתה על ידו כשהוא יודע שהיא אסורה. אפילו הייתי יוצא מהנחה שמניעיו של הנקבל היו צחים וטהורים, גם אז היה עליו להשיב לשאלה "מי שמך" לפעול בדרך פסולה. במקרה זה הדיון במצב ההיפוטטי בו אדם ממנה עצמו ללכוד עבריינים תוך עשיית פעולות פסולות כלל אינו מתעורר. הועדה הגיעה בצדק למסקנה שטענות אלו "אינם מקובלים עלינו .... במיוחד נוכח הכמויות הרבות של התרופות המזויפות שנמצאו בעת הביקורת, ואשר הנקבל מודה ברכישתן ובהחזקתן". הדברים נכונים שבעתיים כשהנקבל העביר לסוכני היצרן האמיתי רק חלק מהכמות הגדולה אותה רכש, כל היתרה נותרה בבית המרקחת.

ניתן להוסיף ולאמר שהמינימום המצופה ממי "שמתנדב" לשרת את הצבור תוך ביצוע עבירות פליליות הוא, שהוא יפנה לרשויות, כדי להציע את שרותיו, וכדי לקבל את אישורן ואת הנחיותיהן. אין "מתנדב" כזה יכול לשים עצמו אדון לכל, הפועל באופן עצמאי ועושה ככל העולה על רוחו.

יש לשער שאלמלא נערכה הביקורת בבית המרקחת, במהלכה נתגלו הזיופים, היה הנקבל שומר על גדלות הנפש ההתנדבותית שלו בסוד, מבלי שאיש ידע על כך. איש לא היה מודה לו על תרומתו לחברה, ואיש לא היה שואל אותו מה ארע עם התרופות המזויפות שהוחזקו בבית המרקחת שלו. רק פתי יאמין שתרופות אלו הוחזקו בבחינת "אלא לראותם בלבד".

לא מכבר נזדמן לי ליתן צו בנושא דומה הנוגע לרוקח אחר. בצו זה כתבתי בין השאר:

"הנוקמים לתרופות הם בדרך כלל אנשים שלקו במחלות שונות, והתרופות ניתנו להם בנסיון לרפאם ממחלתם ולפחות לשפר את מצבם. תרופה שאין בה חומרים פעילים בשלם היא ניתנת, או שיש בה פחות או יותר מהנדרש, או שחומרים אלו נפגמו עקב חלוף הזמן או עקב טיפול שאיננו תואם אותם (טמפרטורה מתאימה או תנאי היגיינה מתאימים וכל כיוצא בזה), לא תמלא את יעודה, והיא יכולה אף להכשיל את החולה ע"י החמרת מחלתו, ולהכשיל את הרופא בהבנה מוטעית שסוג הטיפול התרופתי איננו יעיל ויש לתור אחרי אמצעי רפוי אחרים, אולי חמורים ובעלי סיכון גדול יותר. מצב חמור יותר יתהווה אם תרופה שמיומר בה שיש בה חומר פלוני, מורכבת לאמיתו של דבר מחומר אלמוני שיכול שיהיה מזיק או רעיל בכלל, או מזיק ורעיל לחולה ספציפי או למחלה ספציפית.

אין ביכולתו של צרכן תרופות רגיל לעמוד על המשמר ולוודא שהסיכונים הללו, או סיכונים אחרים, לא דבקו בתרופה הספציפית אותה הוא רוכש. הבנתו שלו היא שאם הרופא רשם מרשם, ואם בית מרקחת סיפק את התרופה הרשומה במרשם, אות הוא שהוא נוטל בדיוק את מה שהרופא ביקש שהוא יטול. האמון המלא שכך אכן קורה בשטח, חיוני לניהול מערכת בריאות תקינה במדינה תקינה. אחד האמצעים להבטיח

אספקה אמינה של תרופות הוא הקמה של מערכת נורמות (להלן רשת נורמטיבית) שתכפה על כל העוסקים במלאכה דרך התנהגות שלא תאפשר סטיה מהמותר, ותגרום להשלטת תקינות מלאה בתחום זה. הפקוח על יישומן של נורמות אלו מוטל על הרשויות המטפלות בכך בכל מדינה מתוקנת.

נוכח רבוי התרופות מצד אחד (ובהן תרופות המיוצרות על ידי יצרנים שונים שהרכבן הפעיל דומה או זהה), ונוכח אי היכולת לערוך בדיקות מעבדתיות לכל תרופה, ואפילו לכל סוג של תרופות, הקימו (לפי עדויות שנשמעו במהלך הדיון בקובלנה) כל המדינות המתוקנות רשת נורמטיבית שתשליט דפוסי פעולה ומסחר בתרופות, שתאפשר מעקב ופקוח אחרי השלבים והמישורים השונים של המסחר בתרופות, החל מבית היוצר שלהן עבור דרך סיטונאים, יבואנים וכל כיוצא בזה, וכלה בצרכן האחרון (הוא בדרך כלל החולה) הקונה את התרופה משום שהוא נזקק לה.

תקצר היריעה, וגם אין צורך שאפרט כאן את כל ההוראות הנכללות ברשת הנורמטיבית. הוראות אלו כוללת רשוי רוקחים ובתי מרקחת, פקוח עליהם, כפית תיעוד ורישום של סוגי תרופות (הכל תוך מיונם, לצורך היקף הפקוח לתרופות מסוכנות יותר ולמסוכנות פחות) וכל כיוצא בזה. רק כדי לסבר את עיניו של הקורא אפנה למספר נורמות רישומיות, תעודיות, ונורמות מגבילות אחרות שתכליתן לתרום להשגת המטרות האמורות. (ראה בין השאר סעיפים 29, 47, ו-47' לפקודה, תקנה 25 לתקנות הרוקחים (תנאי פתיחה וניהול של בית מרקחת וחדרי תרופות) תשמ"ב-1982), ותקנות 4, 5א', 6, 6א' – 20 לתקנות הרוקחים (תכשירים תשמ"ו – 1986).

יושם לב למידת ההקפדה ולמידת החשיבות שמיחס הדין, בין השאר, לאופן ולדרך אחסון התרופות עד הגיען ליעד הסופי (לענין זה ראו בנוסף לאמור לעיל, בין השאר את הסעיפים 47 ב' עד 47 ג' לפקודה).

סברתי כאמור שטוב אעשה אם אקדים רקע לדיון בנושא הקונקרטי של הקובלנה, והכל כדי שיובן שהמפר הוראה הכלולה ברשת הנורמטיבית (למשל מוכר תרופה שלא באריזה המקורית שלה, או מוכר תרופה שהאצווה הרשומה באריזה איננה תואמת את אצוות תכולתה, או מוכר תרופה שנרכשה ממקור לא ברור, לא מוכר, או לאו בר היתר) איננו עובר על מה שיכול להראות אולי ממבט שטחי הוראה פורמלית. הפרת החוק הנעשית על ידו, היא לאמיתו של דבר מהותית ומצויה בליבת הענין המהותי. התפוררות המבנה הנורמטיבי (הפורמלי כביכול) ימנע כל אפשרות להשליט סדר ולפקח על תקינותם הרפואית של התרופות הנסחרות בשוק.

ההערות המיתממות למדי, שנשמעו מפי הנקבל ובי"כ במהלך הדיון הארוך מאד בקובלנה קא עסקינן, ולפיהן מדובר בזוטות, או שלא הוכח שתרופות בהן סחר הנקבל היו מזויפות, או לא תקינות, או שלא הוכח שהן אינן מתוצרת היצרן המקורי, וכל כיוצא בהן, אינן זוטות כלל ועיקר. התשובה לטענות אלו ודומיהן היא: אני, הרשות הממונה והמופקדת

על רווחתו ובריאתו של הצבור, אינני צריכה, אינני יכולה ואינני רוצה לעקוב ו/או לעשות אנליזות ו/או לחקור בדרך אחרת תרופות שאין יודע את מקורן, או שאריזתן לא מקורית, או שנעברו בהן "עבירות פורמליות" אחרות. אינני רוצה לבדוק את תקפותן מבחינת מועד תפוגתן, או אם הם התקלקלו עקב אחסון לא נאות, או הן אינן תקינות מסיבות אחרות. אני רוצה שאתה הרוקח תסחור בתרופות בדרך הקבועה בחוק. אם כך תעשה, נחה דעתי שהתרופות הן תקינות גם ללא בדיקות ומעקבים. הדברים נכונים שבעתיים כשמדובר בתרופות שנמכרו ולא ניתן כלל לשם יד עליהן.

החשיבות העליונה שבהקפדה על קלה כחמורה בהוראות הרשת הנורמטיבית, אפילו נראות חלק מהן הוראות פורמליות גרידא, היא ערובה חיונית להשגת המטרה של קיום מסחר אמין בתרופות. מכאן שנורמות אלו מצויות, כפי שכבר נאמר, במהות ובליבה של האספקה התקינה והבלתי מזיקה של תרופות לצבור."

על כל הדברים הללו אני חוזר כאן וביתר שאת.

נוכח רבוי מקרים כאלו ונוכח הסיכון הכרוך בכך לצבור, ונוכח קשיי התפישה של מקרים אלו, ונוכח הפתוי הכספי הטמון אל נכון במסחר אסור זה, אין מנוס מליצור גורם הרתעה יעיל שיהיה בו כדי לגבור על הפתוי.

הנקבל מציין שכבר הוטל עליו עונש מינהלי במסגרתו הוגבלה פעילותו כרוקח. יש להניח שאילו היה לנקבל טעון טוב נגד מגבלות אלו, הוא היה פועל להסירן. ואולם, בין כך בין אחרת, גם אם אביא עובדה זו בחשבון לא נראה לי שנכון יהיה להפלות לטובה נקבל זה לעומת הרוקח שהוזכר לעיל, שרשינו הותלה לחמש שנים. יצוין שכמות התרופות המזויפות שנלכדו במקרה זה עולות לאין ערוך על אלו שנתפשו במקרה האחר.

הועדה המליצה להתלות את רשיון הנקבל לשנתיים, ואולם מהנימוקים שפורטו לעיל נראה לי שהמלצה זו מתונה מדי, ואינה משקפת את עוצמת התגובה המשמעתית המתחייבת.

אני מורה שרשינו של הנקבל לעסוק ברוקחות יותלה למשך חמש שנים, שתחילתם ב- 16.11.08.

לא אצא ידי חובת סיום החלטה זו אם לא אוסיף את הדברים הבאים:

1. אני מבין שעל החלטת המשטרה לסגור את התיק בתלונת משרד הבריאות נגד הנקבל הוגש ערר. אינני יודע כמובן מהי התשתית הראייתית שיש בידי המשטרה, ואולם לפי הנטען על ידי המתלונן, הנושא הנדון כאן לא נדון ולא נחקר כלל ע"י המשטרה.

אני רוצה לקוות שאם אכן אלו הם פני הדברים, ואם יתברר שיש תשתית ראיתית לביצוע עבירות פליליות שיש בהם סיכון לשלומו של הצבור, כי אז ייבחן היבט זה גם על ידי המשטרה.

2. הנקבל טוען שהוא הופלה לרעה בטיפול בו לעומת רוקח אחר שחטא באופן דומה. אין בידי לבדוק ענין זה, ואולם נראה לי שטוב יעשו הרשויות המופקדות על כך אם יבדקו אם יש ממש בטענה זו.

3. הנקבל טוען שלא הוכח שהוא מכר ו/או גרם נזק עקב מכירת תרופות מזויפות. טענה זו נכונה אמנם, ואולם אין היא עוזרת לנקבל בהליך זה משום שעבירת המשמעת המיוחסת לו אינה גרימת נזק עקב מכירת תרופות אלא התנהגות שאינה הולמת ורשלנות גסה. החזקת תרופות מזויפות בבית המרקחת בנסיבות כפי שתוארו על ידי הועדה ועל ידי בהחלטה זו נלכדת בעילת העבירה המשמעתית המיוחסת לנקבל.

4. אני מבין שהקובלנה שהוגשה נגד הנקבל כוללת עניינים נוספים שטרם נדונה על-ידי הועדה. החלטתי זו אינה מתיחסת כמובן לאותם חלקים בקובלנה שטרם נדונו.

ניתן היום

ו. זילר

נשיא (בדימוס) של ביהמ"ש המחוזי בירושלים